

lika in pričča, kako zna preprosto kmet ceniti vzgojo mladine. Mnogo takih možakov bi potrebovali in naša meja bi bila trdna in varna. To dejanje g. Pernika naj služi za vzgled vsem, njemu pa vsa čast in priznanje.

1. junija l. 1934. je nastopil tam gori službo učitelj Kolar Vilko, ki je vztrajal gori polna štiri leta. Glavna njegova skrb je bila posvečena spremembi položaja šole, to je spremembi ambulante šole v redno. Res je na tozadevne učiteljeve in nadzornikove vloge l. 1935. kr. banska uprava spremenila ambulanto šolo v vzporednico marenberške šole tako, da je bil zagotovljen stalen pouk.

Istega leta spomladi je bila ustanovljena podružnica CMD, ki je štela 32 članov. Prvi predsednik je bil kmet Adam Friderik, tajnik pa učitelj Kolar. Pod okriljem podružnice se je pričela najprej akcija za ustanovitev javne in mladinske knjižnice. Poudariti moram, da je centrala CMD takoj pokazala razumevanje za to šolo in jo izdatno podpirala. Kupovala je šolske potrebščine, bogato podpirala božičnice, nabavila novo pohištvo za učiteljevo stanovanje itd.

Dece je bilo vedno več tako, da je postala soba, ki je merila 5,7 m × 4,7 m × 2,8 m, prav kmalu pretesna. Tudi učiteljevo stanovanje, ki je obsegalo malo sobico 3 m × 2 m, in je bilo nad svinjskimi hlevi, ni v nobenem oziru ustrezalo.

Ker je akcija za razširitev oz. gradnjo nove šole propadla na banski upravi, je podružnica sprožila novo akcijo in zainteresirala narodno obrambne organizacije, predvsem CMD in NO, ki sta zadevo takoj sprejeli in jo stavili v svoj delovni program. NO v Mariboru je pod vodstvom g. dr. A. Dolarja v ta namen l. 1937. priredila tombolo v Mariboru in čisti dobiček naložila za novo šolo pri Sv. Treh kraljih. Tudi prebivalstvo samo je akcijo podprlo in po svojih močeh darovalo les ter denar.

Leta 1938. je bil učitelj Kolar zaradi boleznih po prošnji premeščen in njegovo delo je z veliko ljubeznijo in vztrajnostjo nadaljeval učitelj Riedl Leopold, ki je tudi prvi upravitelj nove osamosvojenе šole.

Akcija je dozorela in bila kronana z uspehom l. 1939., ko je CMD začela pod večjim strokovnim vodstvom strokovnega učitelja o. p. g. Ivana Robnika graditi novo krasno stavbo, ki je sedaj gotova in je bila v nedeljo izročena svojemu namenu. Stavbenik g. Vrblj iz Maribora je gradil šolo v stilu planinskih hiš, ki ustreza svojemu okolju.

V nedeljo je bila pri Sv. Treh kraljih prava narodna svečanost. Od blizu in daleč, s hribov in dolin, iz kmečkih vasi ter naših mest je pohitel narod na Kozjak k svečani otvoritvi nove šole tako, da je na ta način dokumentiral veliko ljubezen do našega obmejnega prebivalstva, ki tam gori čuva naše mejnike, ter spoštovanje in hvaležnost naši narodnoobrambni organizaciji CMD, ki je žrtvovala težke tisočake za mejo. Med številnim prebivalstvom, saj je bilo nad 500 ljudi, ki jih je privabilo krasno vreme, smo opazili tudi mnoge odlične osebnosti kot zastopnike upravnih, cerkvenih uradov ter društev in korporacij.

Blagoslovitvene obrede je po maši opravil domači g. kaplan, na kar je šolski upravitelj g. Riedl Leopold v imenu krajevnega šolskega odbora pozdravil razne odličnike. V imenu CMD je spregovoril prvomestnik g. inž. J. Mackovšek, ki je našel številne sodelavce, ki so pomagali pri gradnji te važne nacionalne trdnjave na meji — posebno zahvalo pa je še izrekel stavbeniku g. Vrblju ter agilnemu, delavnemu in zaslužnemu obmejnemu delavcu g. I. Robniku, ki je vodil in nadzoroval v imenu družbe vsa dela.

ta, kako se vozi na sejmje v irhastem kožuhu debel in zaripel; ne pozna vasi, kdor govori o lepoti, privlačnosti kmečkemu življenju. Beda in trpljenje domujeta tu, borba za kruh grize ljudi, da trpinčijo drug drugega in se ubijajo kakor živali. Nalijte gledalcem v kupa čistega vina, ne pa omame, utvar, vzetih iz prejšnjih stoletij!

Nedavno sem čul, kako je »uspel« Ivan Potrč pri gledališču s svojo dramo. Več mesecev je ležala na mizi dramaturga in avtor jo je dvignil neprečitano. In o Potrčevi »Kreflovi kmetiji« je menda marsikdo prepričan, da je dobra. Če bi ne imela nobenih drugih vrlin, je vsaj resnična.

Podobno se je zgodilo Zmagu Svajgerju. Dramaturg, ki mu je stvar v glavnem ugajala, ga je poslal k ravnatelju, da bi izrekel končno besedo, ali ravnatelj je poset avtorja odklonil, češ da nima časa, dasi se to baje ni ujemalo z resnico. Obe deli sta bili na ta način odrinjeni.

Ali se res ne moremo oddaljiti od metod, s katerimi smo se branili Cankarja? — Narodni okrog nas gredo naprej, mi smo pa ostali, kjer smo bili, če nismo zdrknili še nazaj. Ali bo moral dobre igre igrati najprej res najzakotnejši podeželski oder, šele nato jih bo sprejelo slovensko gledališče? — Čemu moramo gledati v hramu kulture življenje iz tujih krajev, ko še slike lastne dežele ne poznamo!

Menda sta gledališki upravi pustili odprto možnost sprejeti v gledališki program naknadno še kakšno dobro slovensko delo. »Kreflova kmetija«, »Domačija« in še kaj podobnega bi izpolnile praznino. Stran načela! — Služimo resnici, ne teptajmo umetnosti na ljubo postranskim namenom, ne skrivajmo pravega obraza življenja, da nas ljudstvo ne obsodi.

Ignac Koprivec.

Klen in prežet domoljubja je bil govor banskega šolskega nadzornika g. Jegliča, namenjen prebivalstvu in deci. Prinesel je tudi pozdrave in zahvale g. bana, namenjene CMD in številnim navzočim. Posebno se je še zahvalil šolskemu upravitelju g. Riedlu, ki je zadnji učitelj v stari in prvi v novi šoli, za ves njegov trud in vse delo ter mu čestital k uspehu.

Na najvišje mesto, Nj. Vel. kralju, je bila odposlana udanostna brzojavka.

Sledili so še govori šolskega upravitelja Riedla, ki se je v imenu Treh kraljčanov zahvalil vsem dobrotnikom in sodelavcem, šolskega nadzornika g. Azbeta Lodranta, župana g. Ternika, g. inž. Pabernika v imenu Sokola in ge. Engelmanove v imenu Jugosl. ženske zveze ter JUU.

Pri maši so peli »Marenberški slavčiki« pod vodstvom šolskega upravitelja g. Tomažiča. Sodelovalo je pevsko društvo »Jadran-Nanos« iz Maribora ter marenberški mali harmonikarji pod vodstvom šol. upravitelja g. Škrabla.

Brzojavno je pozdravil otvoritev tudi prosvetni minister g. dr. A. Korošec. Posamezne govore je ljudstvo sprejelo z velikim odobravanjem in vzklikanjem. Po svečanem delu je sledila prosta narodna zabava in ob zvokih vesele domače godbe je rajalo staro in mlado ter obhajalo likof.

Nova šola je res prava dika, zidana v stilu, ki je okolju zelo primeren in po načrtu šole na Martinem vrhu. Visoko kamnito podzidje nosi lesene kladne stene pritličja in nadstropja. V tem je udobno dvosobno učiteljevo stanovanje z lepim razgledom. V pritličju je prostora razred (9 × 6,5 m), kjer bo ob obilni sončni luči in planinskem zraku sprejemala učenost pridna mladina. V slabem vremenu se bodo lahko razgibali v prostorni veži, iz katere je vhod v pisarno, shrambo za učila in higienska stranišča. Pod razredom je enako velik prostor, pripraven za razne kmetijske in gospodinjinske tečaje ter za šolsko kuhinjo. Poleg je še šolska klet. Okrog šole je še tri are veliko zemljišče, okrog katerega je 320 m plota. Tu bo dovolj prostora za telovadišče, igrišče, šolski vrt in poskusne grede. Gradbeni stroški znašajo okrog 250.000 din.

Mnogo je bilo ovir, ki jih je bilo treba prebresti, preden je zrasla iz tal taka krasna stavba, v katero je naložila svoj kapital naša odlična in povsod spoštovana CMD. Ta kapital se bo bogato obrestoval, ampak koristi od teh obresti ne bo imela vlagateljica, te obresti bodo obogatele našega revnega, poštenega in trdnega obmejnega človeka s tem, da se bo njegova mladina vzgajala v duhu, ki je odlikoval naše prednike, ki so nam ustvarili to ljubljeno domovino. Obogatel pa bo tudi ves slovenski in jugoslovanski narod, ki z upanjem gleda na naše obmejne vasi, ki so naše naravne trdnjave.

Dejstvo, da je spet učiteljstvo tu na delu, ki je akcija za novo šolo započelo, zainteresiral vse in tudi akcijo končalo ter izročilo njen sad kmečkemu narodu, je zopet veren dokaz, da so vse klevete, ki so naperjene proti učiteljstvu, češ da ne dela za narod in z narodom, ničeve, kajti dokazi pričajo o delu, ki ga opravljajo.

Učiteljski pravnik

—Š avtorske takse od brezplačnih šolskih in patriotičnih prirediteljev. Na konkretno vprašanje nekega sreskega načelstva, če se morajo plačevati avtorske takse tudi od brezplačnih šolskih in patriotičnih prirediteljev, sporoča kr. banska uprava, da UJMA v takih primerih ni upravičena zahtevati avtorskih taks.

En dan v počitnicah

Srečala sta se učitelj in učiteljica, da bi skupaj nabirala lepoto, da bi jo potem tem laže dajala. Oba polna želj in hrepenenj sta šla in sta v lepoti tistega dne doživela sprostitve vseh drugih želj.

Jutro je bilo megleno, a je obetalo lep dan. Rosa je omočila žejno zemljo in vse, kar je bilo iz nje na njej.

Stopala sta po poti, ki ju je vodila do cilja. Da, s ciljem sta šla, da složno prispeta na vrh in pogledata čez plan. Megla v dolini je bila gosta. Pot je vodila skozi gozd. Akacijina drevesa so se vila s svojimi gladkimi debli skozi meglo kakor skrivnostne kače. Postala sta otroka. Otroški duši sta videli pravljčni gozd, po katerem se je razvlekla začarana žena — megla s svojim sivim pajčolanom. Praprotn brez čudovitega semena iz kresne noči je povečala pravljčno domišljijo. Učitelja — otroka sta si v tem meglenem gozdu s prav otroško fantazijo čarala pravljice polne poezij.

Ko se bosta spet povrnila v svoj svet med svoje malčke, kako vse drugačno bo njuno pripovedovanje, njuno slikanje gozda, tega meglenega, čudovitega gozda iz devete dežele, kjer se skrivajo dobre vile in hudobni škrti, čarovnice in čarodeji, vitezi, junaki in razbojniki, kamor sta zašla Janka in Metka, kjer je Rdeča kapica srečala volka in je zapuščena tuka močila s solzami stezo.

Blížala sta se robu gozda. Pot se je počasi dvigala nad meglo. Na eni strani se je odprla jasa in sonce je obsijalo zadnja drevesa. Ločila sta se. Ni vedela, ali ga je umetnik pajk zadržal pri svoji rosnih umetnini, ki se je svetila kakor iz biserov nanizana v jutranjem soncu, ali so ga pozne poletne cvetice gnale gledat in vonjat svoje lepe glavice. Ni mislila na to. Videla je to in vedela, da bi tudi sama

45 let dopisnik „Učiteljskega tovariša“

OB TROJNEM JUBILEJU LOVRA PERKA

Letos mesca septembra je minilo 45 let od onega časa, ko je sedaj upokojeni šolski upravitelj tov. Lovro Perko stopil v krog dopisnikov »Učiteljskega tovariša«. Komaj pet službenih let je imel, ko so mu kot definitivnemu učitelju v Zireh odrekli volilno pravico. Prav to dejstvo mu je potisnilo v roke pero in napisal je članek: »Ima li stalni učitelj volilno pravico?«, ki je izšel v »Učiteljskem tovarišu« 16. septembra 1895. V tem članku je razpravljal o načelnem vprašanju volilne pravice stalnih učiteljev, kajti običajno se je takrat ta priznavala le šolskim upraviteljem. Morda je prav ta članek povzročil ugodno rešitev tega vprašanja, kajti tovarišu Perku so priznali pri občinskih volitvah volilno pravico, ki so mu jo prej odrekli.

Od tistega časa dalje je tov. Perko stalni dopisnik našega stanovskega glasila in ni ga bilo načelnega stanovsko političnega ali šolsko upravnega vprašanja, h kateremu bi tudi on ne zavzel svoje stališče. Napisal je mnogo načelnih in tudi polemčnih člankov, poročal je v list o raznih zborovanjih učiteljskega društva in tako je postal eden izmed najagilnejših, a obenem tudi najstvarnejših sotrudnikov »Učiteljskega tovariša«. In vse to delo je vršil brezplačno, kajti učiteljsko glasilo je bilo vedno v težkem gmotnem položaju in ni moglo plačevati honorarjev svojim dopisnikom. Vsi so delali ob brezplačno.

»Če se nekega posla lotiš, se ga ne otreseš zlepa, najmanj pa če ga vršiš brezplačno.« mi je v nekem razgovoru omenil tov. Perko ter nadaljeval »in prav zaradi tega so me prav vsi uredniki, pok. Jakob Dimnik, Engelbert Gangl, Luka Jelenc in tudi Ivan Dimnik, zvali med svoje redne dopisnike in me tudi od časa do časa opozarjali na tista vprašanja, ki bi jih kazalo obravnavati.«

Tako je postal naš jubilan kot dopisnik stanovskega glasila tudi temeljit poznavalec mnogih stanovskih in šolskih vprašanj. Tudi po upokojitvi ni opustil svoje dopisniške aktivnosti, samo kontinuiteta med vedno novimi in mnogimi aktualnimi vprašanji, ki zanimajo današnji učiteljski rod, ni tako sveža. Zato si je pa nakopal drugih dolžnosti. Ze dolgo let je tajnik »Društva upokojenega učiteljskega« in se kot tak spominja raznih življenjskih jubilejev naših učiteljskih veterani, ki jih nato ovekoveči v našem glasilu. Tudi nekrologi mnogim umrlim starejšim tovarišem prihajajo izpod njegovega peresa. Lansko leto, ko smo izdali jubilejno številko »Učiteljskega tovariša«, je poslal tudi tov. Lovro svoj prispevek »Nekaj spominov na prvi občni zbor slovenskih učiteljskih društev«. In tudi v bodoče ne namerava še odložitj peresa.

Skoraj istočasno s svojim 45 letnim jubilejem dopisovanja v našem listu praznuje tov. Lovro Perko še dvojni jubilej. Konec mesca avgusta je dosegel starost 75 let, a v začetku septembra je minilo 50 let od njegovega odhoda na prvo učiteljsko mesto.

Agilnemu tovarišu Lovru Perku izrekamo ob trojnem jubileju naše najiskrenejše čestitke in mu želimo, da bi ostal še dolga leta čil in krepak naš zvesti sotrudnik.

UČITELJI PRIPRAVNIKI IN NJIHOV POLOŽAJ

Ne čudite se!

Ne čudite se, ko to čitate! Dogaja se pri nas, v Sloveniji,

Sem učitelj - pripravnik. Nastavljen sem bil lansko leto. Skoraj obupal sem, ko sem dobil to mesto. Ljudje so mi ga očrnil, da niso mogli bolj. Pravili so mi, da živijo tu pol rudarji, pol kmetje, ki se samo koljejo in slično. Bal sem se oditi na pot, bal se sprejema. Poln pesimizma sem odpotoval. Kako presečen pa sem bil, ko sem prišel na to svoje prvo službeno mesto. Lepo so me sprejeli, tako kot nisem pričakoval. Pomislil sem na to, da niso imeli pet mesecev nobenega učitelja v kraju in opazil sem vzradoščena lica. Spoznali so, kaj pomeni, če je njih deca brez učitelja, brez pravega voditelja, ki bi jih učil in vzgajal. Takoj sem se udomačil. Sedaj me že stalno vabijo v svoje domove in rad se odzovem, saj na ta način najlažje spoznam njih življenje in potrebe. Siromašni so, komaj imajo to, kar potrebujejo za sproti, včasih še tega ni. Skromni so, toda ponesni, da imajo šolo, čeprav je le enorazrednica. Radi pošiljajo svoje otroke k pouku, če tudi bi jih krvavo potrebovali doma.

Toda nisem nameraval pisati o tem. Povedati sem le hotel, da tu ni intrig in hujskovanja proti učitelju. S kako hvaležnostjo mi govorijo o mojih prejšnjih učiteljih. Nobene žal besede o njih mi še niso dejali. Vsi so bili dobri, čeprav vem, da nihče med nami navadnimi zemljani in smrtniki ni brez napak. Vprašali se bode: »Kako to?« Odgovor: tu ni takih elementov, ki bi delali zdražbe. Preprosto ljudstvo jih ne dela. Ni takih ljudi, ki bi hoteli pridobivati učitelja za kakršne koli politične podvige, kajti le na ta način nastajajo spori. In prav nestrpni strankarji najbolj judrhajo po učiteljsku, ki jim noče slepo slediti in služiti. Skrajen čas je že, da bi se šola in učiteljstvo rešila takih pritiskov in postala povsem neodvisna. Kajti prav taki pritiski in razne nemoralne zahteve, ki se stavljajo na učiteljstvo, povzročajo razne spore in razprtije in za tem klevetanja. Vsakdo, ki na učiteljstvo pritiska, se zaveda, da je učitelj, posebno učitelj na deželi, faktor, ki ga ljudstvo upošteva. Zato mislijo, da lahko uporabijo učitelja kot »dekle za vse«. Tu nastajajo potem spori in intrige. In ali je potem čudno če užaljeni učitelj brani svojo čast?

to znova gledala, a jo je gnalo višje, na visoko skalo, nad vrhove dreves, kjer se ji je odprlo belo megleno morje. Strmela je v to morje in želja jo je objela, da bi zaplavala vanj v neskončnost. Dvigalo se je to morje in valovilo, družilo se in se razblinjalo ob gričevnatih bregovih. Nanj pa je sijalo sonce, v njem so se topile njene oči.

Našla sta se spet. Oba z novo lepoto v dušah, da jo poneseta med tiste, za katere jo po sebi zbira. Troсила bosta z njo, toliko jo čutila v tem trenutku.

Pot je vodila po strmih bregu mimo male cerkvice na vrh. V dolini se je trgala megla in izginjala. Megleno morje se je odprlo in pokazalo svoje zaklade. Pisana polja, bele vase, griče s cerkvicami, bogastvo zelenja, tok reke, življenje tam doli je pokazalo. Kmeta pri konjnih, kmetico pri četvi, voznika na cesti je slutilo oko.

»Tristis domus sine liberis« je bilo napisano na grajskem grbu. Tesnoba obhaja obo ob misli, da bi vsa ta lepota njihju domovine morala še kdaj doživeti žalostne dneve brez svobode. V mislih gledata preteklost, sključene hrbe tlačanov, žalostne in obupane obraze kmetov in meščanov. V pekoči jezi stiskata ustnice, z očmi jima govorita duši.

Kmetica pripoveduje o gradu, o njegovem gospodu, o gospodovih milijonih in njegovih dobroti. Kako je kmet zadovoljen s peščico iz bogatinovih rok! Ti mu dajaj s polnimi rokami, s polnim srcem, daj mu sebe vsega! Ali bo zadovoljen?

Grenko spoznanje jima prežene strma pot. Misel na skoraj doseženi cilj stopi pred njiju.

Na vrhu sta. Oba mlada, pomlajena si postrežeta s skromnim prigrizkom. Ne zapravljata časa. Duši sta še lačni lepote, ki se jima nudi v izobilju. Prekrasne senožeti pokrivalo vrh. Mehke so kot preproga, snažne, kot bi jih prav kar pokrtačili, in zelene, kot

bi bile še nedavno prepleskane z živo barvo. Zelja, objeti vse to in si pritisniti na srce, na usta, zagrebsti prste v vso to lepoto, da bi pricurljala kri izza nohtov in pordečila to zelenje, iztočniti roke tja doli po gričih in pobožati male vase, bele ceste, gozdove in vse, vse, kar vidi oko, taka želja s strastjo objame dve duši, ki sta se v tem lepem dnevu znašli v sorodstvu, v tem lepem delu naše lepe svobodne domovine.

Po bregu navzdol zdrvi po mehki travi mlado dekle bosonogo, napetih nedrij. Spuščja se po obli senožeti, ki je z njo vred polno, oblikovano po umetniku Stvarniku. Krilo valovi, lasje vihrajo, iz smejočih ust se blešče beli zobje. Za njo prihiti fant, bliža se ji, ujame jo. Ustavita se in prisrčen smeh se razlije po senožeti. Vrišče prilete za njima otroci. Vsi se strnejo v gomilo. Vrišče, vzkliki zaorijo čez obronke in se razgube po dolini.

Učitelj in učiteljica strmita v to skupino mladostne razposajenosti. Daleč tam v dolini so ostale skrbi, nerešeni problemi, vojna, draginja. Tu so zdaj mladost, svežost, brezskrbne kratke urice brez grenkih primesi. Sproščeno se tudi onadva bosonoga zapodita po mehki travi. Kot dva učenčka se lovita, dokler vsa upehana ne sedeta v mehko travo in v otroškem čebljanju uživata gorski zrak in vso lepoto, ki ju obdaja.

Sonce se je začelo nagibati in mrak ju je zajel v dolini. Odhitela sta vsak v svoj kraj, da bosta sprejeto lepoto, doživljeno v tem enem dnevu, dala drugim tako, kot sta jo v svojem srcu čutila.

Ni čutil vsak sam, ni čutil vsako srce samo. Vsakega srce je spremljalo drugo, o katerem je slutilo, da je moralo biti, če ne enako, vsaj slutilo njegovemu. Dvoje src je v tem enem dnevu začutilo eno: lepoto, lepoto naše domovine, lepoto doživeto v tem enem dnevu.

—lica.